

Aldersgrenser og barn og unges mediekompetanse

Hva er mediekompetanse?

Mediekompetanse kan forstås som den evnen vi har til å bruke mediene og samtidig forstå og kritisk evaluere innholdet i digitale og tradisjonelle medier som tv, film, radio, musikk, bøker og aviser. Videre er mediekompetanse også evnen til å kommunisere og delta i den offentlige samtalen.

Barn og unges særlige kompetanse om film- og bildemedier og deres forståelse av symboler og representasjoner i bildemediene henger blant annet sammen med utviklingen av mediene og deres plass og utbredelse i samfunnet. Bildemediene har en mye større plass i barn og unges liv i dag enn for eksempel 20 år siden. Det har vært en voldsom utvikling av filmdistribusjon de senere årene. Med videomediet, stadig flere tv-kanaler og etter hvert tjenester for filmbestilling og distribusjon på Internett, har mengden av audiovisuelle uttrykk eksplodert.

Film som uttrykk har fått en stadig større plass i barn og unges kulturtilbud og i barn og unges egne kulturuttrykk. I tillegg har uttrykksformer gjennom levende bilder, som dataspill, utviklet seg parallelt. En større utbredelse av film bidrar over tid til at barn og unge får mer kjennskap til film som uttrykksform - de får bedre mediekompetanse.

Typiske trekk ved mediekompetansen hos barn og unge

Her følger en oversikt over generelle og typiske trekk ved mediekompetansen til barn og unge i ulike aldersgrupper som samsvarer med aldersgrensene tillatt for alle, 6 år, 9 år, 12 år, 15 år og 18 år. Det vil alltid være variasjoner innenfor hver enkelt aldersgruppe og denne oversikten må derfor ses på som veiledende.

Barn opp til seks år

Barn 0 – 3 er i en fase i livet der læring av språk og symboler står sentralt. Betydningene er diffuse for barnet og sanselige ting og hendelser grupperes etter likhet. For de yngste vil ulike bildeutsnitt, som for eksempel et nærbilde og oversiktsbilde av samme motiv, oppleves som to atskilte bilder uten sammenheng. Orientering i en film eller et program vil skje etter intensitet, bevegelser og rytmer.

I 4 – 5 årsalderen innledes en mer systematisk søken etter enhet og sammenheng. Barnet får gradvis evnen til å oppfatte at et uttrykk representerer et meningsinnhold (for eksempel at et bilde av en gjenstand være noe annet enn selve gjenstanden). Det blir mulig for barnet å oppfatte at hendelser kan skje på ulike tidspunkt i en fortelling. Symboler oppleves konkret og tolkes med innlevelse. Dette betyr at dersom en typisk (prototypisk) far eller mor dør i en film, kan det oppleves følelsesmessig så sterkt som om det var et reelt tap av mor eller far.

0 – 2 år

- Enkeltscener har stor betydning
- Erfaringer oppleves i øyeblikket

2 – 3-åringer

- Språklige uttrykk og fantasileker utvikles
- Herming kan overdrives med vilje
- «Lekeslåssing» – bearbeiding av inntrykk fra mediene
- Symbolsk tenkning begrenses til egne erfaringer – Barnet opplever sitt eget perspektiv som universelt.

3 – 4-åringer

- Verden oppleves gjennom konkrete ting som kan føles og erfares
- Gryende forståelse av at mediene iblant er sanne og noen ganger usanne
- Fantasien er livlig, eventyr og historier virker veldig tiltalende og fortsetter i leker
- Visuelle opplevelser og effekter kan gjøre sterkt inntrykk

5 – 6-åringer

- Barnet begynner å forstå at forandringer kan skje «på lek» eller «på liksom» for en selv eller en annen.
- Tenkningen utvikles slik at barnet kan klassifisere sine iaktakelser og oppfatte serier av hendelser og på den måten begynne å få evnen til å skille ulike typer av medier og grunnleggende strukturer av intriger/plot i fortellinger.

- Barnet begynner å utvikle ferdigheter i å skille fakta og fiksjon. Dette bidrar til at de blir bedre i stand til å distansere seg fra medieinnholdet.
- For barnet kan det likevel være en stor utfordring å skille virkelighet fra fiksjon, spesielt programmer som blander ulike sjangre og visker ut grensene mellom virkelighet og fiksjon.

Mediekompetanse hos barn opp til 6 år

- Evnen til å skille fakta og fiksjon utvikles generelt fram til skolealderen, men grensen mellom virkelighet og fiksjon kan for barnet fortsatt være utydlig. Det å si til et barn at «det var jo ikke sant» hjelper lite når barnet skal håndtere redsel.
- Tema og skildringer knyttet til det å bli atskilt fra foreldre oppleves som spesielt sterke og skremmende.
- Selv om nysgjerrighet knyttet til sex er der, kan det være forvirrende og angstskapende å se sexscener.
- Evnen til å beskytte seg mot skremmende innhold er ennå ikke ferdig utviklet. Små barn benytter seg av ikke-kognitive strategier, f.eks. krabbe opp i fanget, lukke øynene eller bruke leke tøy som beskyttelse.
- Evnen til å håndtere inntrykk er ikke ferdig utviklet, og innhold kan dukke opp i drømmene.

Aldersgruppa 7 – 11 år

Barnet begynner å bli fortrolig med enkelte symboler og sjangre. Det forstår forskjellen på seg selv og figuren på film, og har en bedre bevissthet om at bilder representerer objekter og hendelser fra virkeligheten. Barnet søker etter sammenhenger, og kan supplere egne erfaringer med forklaringer fra andre. Barnet får etter hvert den intellektuelle kapasiteten som gjør det i stand til å foreta «transformasjonsoperasjoner», dvs. å gjøre om et uttrykk uten å forandre meningsinnholdet. Dersom filmeffekter eller tema overvelder barnet, kan det føre til at dette dominerer tenkningen. Konsekvensen kan da være at dette skremmer barnet, og at det ikke har evnen til å distansere seg fra og bearbeide inntrykket.

7 – 8-åringer

- Leseferdighetene blir etter hvert en viktig del av forholdet til mediene, og forståelsen av disse.
- Tenkningen endres fra å være jeg-sentrert til mer omfattende. Barnet utvikler evnen til å ta ulike roller og får evnen til å se flere personers perspektiver samtidig.
- Barnets konklusjoner styres ikke kun av egne erfaringer.

9 – 11-åringer

- Ved å lage film eller andre medieuttrykk, lærer barnet seg å kjenne igjen virkemidler og utvikle evnen til en mediekritisk holdning.

- Modenheten knyttet til å bedømme etiske spørsmål og medieinnholdets troverdighet, eller det å kjenne igjen stereotyper og realisme, utvikles i takt med en mer allmenne sosial forståelse og livserfaring.
- Barnet blir bedre til å sette seg inn i andres situasjon. Empati og identifikasjon med karakterer spiller en viktigere rolle i barnets oppfatning og opplevelse av handlingen.
- De moralske tolkningene kan være ganske svart/hvitt, for eksempel kan de framstå som kritikkløs aksept av heltens handlinger.
- Evnen til å forstå mer krevende former for humor, som ironi og satire, utvikles i denne perioden. Barnet får bedre evne til å skille mellom hva som sies og hva som menes.
- Forståelsen av menneskelig seksualitet, kjønnsorganer og begreper knyttet til seksualitet er generelt mangelfull og eksplisitte sexscener kan virke angstskapende.

Mediekompetanse hos barn fra 6 – 11 år

- En forbedret evne til å skille mellom fakta og fiksjon bidrar til å dempe den følelsesmessige opplevelsen av et program. For eksempel har barnet bedre mulighet til å regulere følelser gjennom intellektualisering – «det er bare på film».
- Empati og identifikasjon med karakterer spiller en viktigere rolle i barnets oppfatning og opplevelse av handlingen og dette kan føre til en sterkere innlevelse.
- Inntrykk er fortsatt knyttet til konkretiseringer og overnaturlige ting skaper redsel.
- Større kunnskap om egenskaper ved skildringene (sjanger, motiv, plot/intrige) hjelper til med tolkningene.

Aldersgruppa 12 – 15 år

Unge i denne aldersgruppa blir etter hvert fortrolige med mange symbolbetydninger og sjangre, og de får evnen til helhetstenkning med fokus på både detaljer og sammenhenger. Den unge begynner å kunne analysere og evaluere sin forståelse. Gjenstander og hendelser kategoriseres ikke bare etter observasjoner, men også etter prinsipper og teorier.

De søker etter regler og teorier, og ikke bare etter konkrete og direkte erfarte hendelser. De kan forstå tidligere oppnådd kunnskap på en ny måte, og kan endre forståelsen av sammenhenger eller hendelser. Også i denne aldersgruppa kan et tema eller en filmeffekt virke overveldende fordi evnen til abstrakt og analytisk tenkning ennå ikke er ferdig utviklet. En del innhold kan virke skremmende, skape angst eller uro over tid.

12 – 15-åringer

- Dannelsen av egen identitet forutsetter at følelser kan skilles fra hverandre og at tenkningen blir selvstendig.

- Jo mer usammenhengende oppfatning den unge har om seg selv og andre, desto mer må han eller hun støtte seg på andres meninger og desto sterkere blir også mediernes mønstereffekter.
- Tenkningen blir mer mangesidig, og den unge kan skape flere hypoteser.
- Evnen til å tenke abstrakt blir bedre.
- Videre utvikling av moral og empati øker effekten av realistisk innhold som kan være opphav til engstelse. Den virkelige verdens problemer kan virke særlig urovekkende.
- I pubertetsalderen har den unge bedre forutsetninger til å forstå og håndtere de sterke følelsesopplevelsene som har sitt utspring fra programmer i de ulike mediene.
- De unge utvikler analytiske egenskaper. De kan gjenkjenne handlingsforløp i ulike sjangre og grunnleggende strukturer.
- Sensitivitet for ekstreme hendelser, handlinger, nye opplevelser, erfaringer og ideologisk påvirkning er stor, men livserfaringen holder ikke helt til kritisk vurdering av alle slags standpunkter.
- De kan søke ekstreme opplevelser i mediene.
- Enkelte filmer, som for eksempel inneholder skrekk og vold, kan være en arena for å teste ut egne grenser. Disse kan også fungere som en slags prøve - «Jeg tør se».
- De unge kan overvurdere sin tålegrense.

Mediekompetanse hos unge fra 12 - 15 år

- Abstrakt og symbolsk tenkning er bedre utviklet. Dette hjelper ved tolkning av medieinnhold og også kompliserte intriger. Samtidig kan dette skape en økende uro for hendelser i verden.
- Kraftig innlevelse i offerets følelser.
- Skildring av selvmord kan utgjøre en større risiko enn hos yngre barn.
- De unge kan bevisst søke seg til angstskapende og skremmende medieinnhold for å teste sin følelseshåndtering eller for å herde seg.
- I utviklingen av egen identitet finnes det en risiko for å bli utsatt for altfor høyt press (for eksempel utseende).
- Skildringer av ikke-voldelig sex og samtykkende sex skader ikke.

Over 15 år

Personer over 15 år er «voksne» i den forstand at de er fortrolige med de fleste symbolbetydninger og sjangre. Nå kan det forventes at den unge har sikker evne til helhetstenkning og bruk av denne. De har en bevissthet rundt symbolbetydninger og forholdet til den opplevde virkeligheten. Overveldende temaer som for eksempel vold, sex, krig, naturkatastrofer, liv og død kan takles og er i seg selv ikke grunn nok for å begrense tilgangen til slikt innhold for denne aldersgruppa.

16 - 17-åringer

Følelseshåndteringen utviklet med gode middel til å beskytte seg.

Egen identitet begynner å etablere seg med:

- Egne verdier
- Egen oppfatning av kjønn
- Egen seksuell identitet og oppfatning av egen kropp
- Selvstendig, kritisk holdning til mediene og deres uttrykksformer øker, men livserfaringen er ikke alltid tilstrekkelig til å passe inn i «jeg- og verdensbildet».
- Skildringer av pornografisk-, overdreven-, voldsom- eller tvangsartet sex kan forstås som normalt eller akseptabelt.

18-åringer

- Den myndige er etter loven moden til å ta egne medievalg.
- Aldersgrensen 18 år er et varsel om at innholdet kan være alvorlig til skade for mindreårige.

